

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 005.59:005.334:005.21

Батракова Т.І.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Запорізького національного університету***Сардак А.О.***студентка економічного факультету
Запорізького національного університету*

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВИ, АНТИКРИЗОВІ ЗАХОДИ

Статтю присвячено питанням протидії кризовим явищам, обґрунтуванню напрямків державного управління щодо зниження негативних наслідків кризи. Визначено етапи реалізації антикризової економічної політики держави. На основі результатів дослідження розроблено рекомендації щодо напрямів підвищення ефективності антикризових заходів держави.

Ключові слова: економіка, економічна криза, антикризова політика, антикризова програма, антикризові заходи, досвід, політика.

Батракова Т.І., Сардак А.О. МЕХАНИЗМ РЕАЛИЗАЦИИ АНТИКРИЗИСНОЙ СТРАТЕГИИ ГОСУДАРСТВА, АНТИКРИЗИСНЫЕ МЕРЫ

Статья посвящена вопросам противодействия кризисным явлениям, обоснованы направления государственного управления по снижению негативных последствий кризиса. Определены этапы реализации антикризисной экономической политики государства. На основе результатов исследования разработаны рекомендации относительно направлений повышения эффективности антикризисных мер государства.

Ключевые слова: экономика, экономический кризис, антикризисная политика, антикризисная программа, антикризисные меры, опыт, политика.

Batrakova T.I., Sardak A.O. MECHANISM OF ANTI-CRISIS STRATEGY OF THE GOVERNMENT, ANTI-CRISIS MEASURES

In article questions of combating the crisis, definition of directions of public administration to reduce the negative effects of the crisis. The stages of the implementation of anti-crisis economic policy. Based on the research results developed recommendations for ways of increasing the effectiveness anti-crisis measures of the state.

Keywords: economic, economic crisis, anti-crisis policy, anti-crisis program, anti-crisis regulation, activities, experiences, policy.

Постановка проблеми. Сучасний світ постійно змінюється під впливом багатьох чинників, які значною мірою впливають на розвиток світового господарства, сфери життєдіяльності суспільства, на функціонування системи управління.

Глобальна передумова поширення кризових явищ в економіці полягає у сучасному характері розвитку світового господарства, який відзначається зростанням інтеграції національних економік до глобальної економіки, що зумовлює збільшення їх залежності від кон'юнктури міжнародних ринків. Це засвідчила світова фінансова криза, яка розпочалася з іпотечної кризи в США і швидко поширилась в національні економіки країн світу.

На сьогоднішній день в окремих регіонах нашої держави склалася складна соціально-економічна ситуація, що безпосередньо впливає на стан забезпечення національної безпеки України. Кризові явища соціально-економічного характеру, такі як бідність, відсутність середнього класу, майнове розшарування населення, відсутність середнього класу, соціальна несправедливість, корупція та ін., досягли критичних масштабів, призвели до Революції гідності, заміни уряду та катастрофічно впливають на рівень і якість життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що природа виникнення та періодичність кризових явищ завжди привертала увагу багатьох вчених. Дослідження теорії економічних криз

та циклів знаходимо у працях зарубіжних учених: К. Жугляра, Дж. Кітчина, В. Крама, Й. Шумпетера, Ч. Кіндлербертера, Г. Мінські, Дж. Кейнса, М. Фрідмана, Р. Харрода, Е. Домара, Е. Хансена, П. Самуельсона, Дж. Хікса, А. Шварца, Дж. Стігліца та ін., а також у роботах українських авторів: М. Кондратьєва, М. Туган-Барановського та ін.

Питання забезпечення розвитку соціально-економічних систем досліджувалися фахівцями з державного управління (О. Бобровська, О. Дацій, Н. Дацій, В. Дорофійенко, С. Майстро, А. Мерзляк, О. Поважний, І. Драган, М. Корецький, А. Стойка, А. Халецька, М. Небава, І. Тюха, О. Шарапов, О. Мамалуй, Л. Удотова та ін.). Дослідженню рівня та якості життя населення надавали уваги В. Мартиненко, В. Пономаренко, У. Садова, І. Міняйло, В. Мандибуря, Л. Сергєєва, С. Аюшеєва та ін. Питаннями вивчення соціальної напруженості та протестної активності громадян займалися науковці та практики П. Сорокін, Ф. Узунов, М. Слюсаревський, Д. Шмонін, А. Зайцев, О. Чернявська, І. Воробйова, С. Роцин, А. Назаретян, О. Повстін та ін. Питання прогнозування та припинення кризових ситуацій вивчали в своїх працях М. Корнієнко, В. Богданович, І. Свіда, О. Лисенко, Ю. Абрамов, Ю. Даник, І. Кириченко, О. Шмаков, В. Бацамут, С. Кузнченко, Ю. Бабков, В. Лаптії та ін.

Напрацьовані ними теоретичні положення можуть бути використані для з'ясування сутності

кризових явищ соціально-економічного характеру та реалізації державних механізмів протидії цим явищам. Науковцями досліджено теоретичні основи існування кризових явищ у сучасному суспільстві, наведено основні положення щодо оцінювання рівня та якості життя населення, визначено заходи щодо зниження рівня соціальної напруженості в суспільстві, висвітлено окремі питання кризових явищ.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Отже, у системі забезпечення національної безпеки набуває актуальності питання протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру. На даний момент важливими в управлінні державою є вирішення питань щодо зниження рівня кризових явищ, але, на жаль, ще не є сформованими теоретико-методичні напрацювання щодо їх формування і реалізації.

Дослідження сучасних учених у цьому напрямку здійснюються переважно в декількох сферах: в економічній – забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави та її регіонів; соціальній – питання, пов'язані з соціальним забезпеченням населення, дослідженням рівня та якості життя населення, протидії соціальній напруженості; у сфері забезпечення громадської безпеки – протидія масовим заворушенням, що виникають на соціально-економічному підґрунті.

Мета статті полягає в обґрунтуванні напрямків дослідження наукової проблеми з розроблення механізму реалізації антикризової стратегії в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першоджерелами наукових проблем постають насамперед проблеми самої об'єктивної реальності – предмета та об'єкта. Об'єктом дослідження є кризові явища в суспільстві, спричинені взаємовідносинами влади та населення України на соціально-економічному підґрунті; предметом – формування державних механізмів протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру в Україні. Вчені наголошують, що застосування інструментів грошово-кредитної політики та підтримка низьких і стабільних темпів інфляції не є достатньою умовою забезпечення високих темпів зростання та гарних економічних показників. Крім того, потребують уваги проблеми, пов'язані з неухильним зростанням безробіття та нарощуванням державних боргів.

Антикризову економічну політику держави можна визначити як комплекс заходів організаційно-правового, інституціонального, економічного характеру впливу, спрямованих на регулювання коливань економічної активності у суспільстві в періоді передкризового стану, стабілізацію та згладжування негативного впливу кризи, зменшення її руйнівних наслідків, а також вжиття превентивних заходів у періоді економічного зростання з метою запобігання перегріву економіки [3, с. 60].

Ефективною антикризовою економічною політикою держави буде лише у тому разі, якщо будуть дотримані принципи державного антикризового управління та проводитиметься антикризова політика протягом усього економічного циклу з метою профілактики та попередження кризових явищ в економіці.

Принципи державного антикризового управління:

- наукова обґрунтованість антикризових заходів;
- правове забезпечення антикризового управління;
- підтримка фінансової системи;
- надання допомоги найбільшим структуроутворюючим підприємствам;
- пріоритетність соціального захисту населення;
- запобігання масовим вивільненням;
- підтримка малого бізнесу і розширення самозайнятості населення.

Послідовність реалізації антикризової економічної політики держави можна поділити на декілька етапів (рис. 1).

При розробці та реалізації антикризових заходів необхідно здійснювати комплексний підхід в управлінні. Для цього необхідно вибудувати систему заходів, що впливають на всі аспекти соціально-економічного розвитку територій. У залежності від глибини, швидкості поширення кризових явищ, можливостей держави мобілізувати ресурси для боротьби з кризою виділяються пріоритетні напрямки діяльності. У кожному конкретному випадку і для кожної держави вони повинні розроблятися індивідуально, але, тим не менш, можна провести узагальнення методів та інструментів, які застосовуються органами державного управління різних країн [6].

Функції антикризового управління – це види діяльності, що відтворюють предмет управління і визначають його результат. Вони відповідають на просте запитання: що треба робити, щоб управляти успішно напередодні, в процесі і наслідках кризи. У цьому відношенні можна виділити шість функцій: передкризове управління, управління в умовах кризи, управління процесами виходу з кризи, стабілізація хитких ситуацій (забезпечення керованості), мінімізація втрат і упущених можливостей, своєчасне прийняття рішень. Кожна із перелічених функцій має свої особливості, але у своїй сукупності вони характеризують антикризове регулювання в цілому як безперервний процес, що потребує наукового підходу до формування всіх його етапів з огляду на властивості економічної системи та на необхідність забезпечення сталого розвитку економіки [4, с. 51].

Нехтування попереджувальною антикризовою економічною політикою призводить до глибоких та затяжних економічних криз, складного та довготривалого виходу із них.

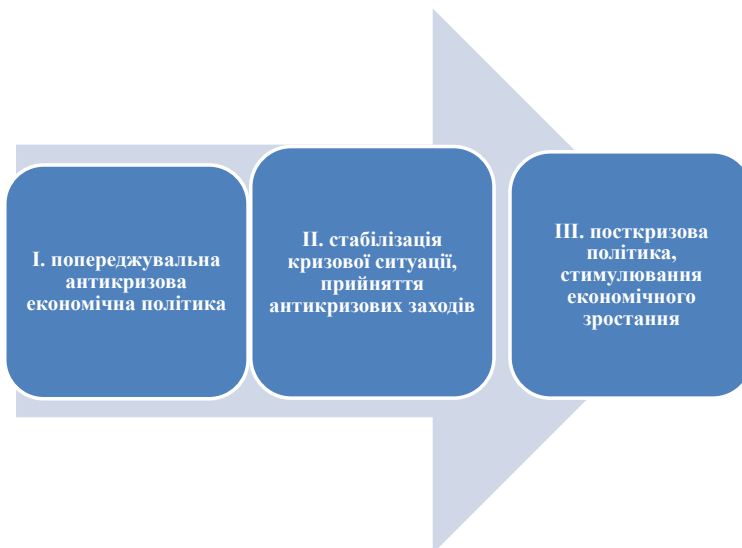

Рис. 1. Етапи реалізації антикризової економічної політики держави

Антикризова політика повинна здійснюватися шляхом узгодження усіх складових економічної політики держави. Ефективна реалізація антикризових заходів у бюджетній політиці неможлива без злагодженого їх здійснення у грошово-кредитній політиці. Податкова політика безпосередньо впливає на обсяги доходів державного бюджету.

Основні напрями антикризової економічної політики держави наведено на рис. 2.

Антикризова політика держави має реалізуватися на наступних рівнях:

1. Підвищення ефективності функціонування внутрішнього ринку та підтримка конкурентоспроможності основних галузей економіки.

2. Попередження і недопущення криз в банківській сфері.

3. Підвищення інвестиційної та інноваційної активності.

4. Зменшення негативних наслідків банкрутства підприємств, максимально повне задоволення інтересів їх співробітників та кредиторів.

5. Підтримання соціальної та політичної стабільності.

6. Посилення координації бюджетної політики.

Економісти ООН рекомендують всьому міжнародному співтовариству масивні пакети заходів економічного стимулювання, які носять послідовний характер, забезпечують взаємну підтримку на глобальній основі і відповідають стабільним цілям розвитку. Їх слід прийняти на додаток до заходів по забезпеченню ліквідності і зміні структури капіталу, вже прийнятими країнами у відповідь на економічну кризу.

Вони також наголошують, що уряди розвинених країн повинні зрозуміти, що зі світової кризи можна вийти тільки шляхом співпраці на міжнародному рівні.

Для запобігання повторним кризам в майбутньому щорічна економічна доповідь ООН також рекомендує посилення регулювання фінансових ринків, адекватне забезпечення ліквідності в міжнародному масштабі, перебудову міжнародної резервної системи й ефективніше міжнародне економічне управління, що включає більше число учасників [1].

Серед значного різноманіття антикризових заходів, які застосовуються різними країнами світу, чільне місце посідають заходи, спрямовані на безпосередню підтримку компаній як фінансового, так і реального секторів економіки, що потерпають від кризи.

Узагальнення міжнародного досвіду дозволяє виокремити низку антикризових інструментів у наступних сферах: розширення пропозиції кредитних ресурсів; підтримка малого й середнього бізнесу; стимули для інвестицій та інновацій; підтримка галузей; підтримка експортерів; податкові інструменти. В якості важливого стимулятора економічної активності у міжнародній практиці розглядається розвиток інфраструктурних проектів. Зокрема, нові інфраструктурні проекти передбачають модернізацію транспортної інфраструктури, енергетики, в тому числі альтернативних джерел енергії, а також сільського господарства [7].

Рис. 2. Напрями антикризової економічної політики держави

Реалізація цих заходів має призвести до відновлення або прискорення економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності компаній, збереження або збільшення зайнятості.

Особливу увагу в системі заходів з подолання наслідків впливу кризи експерти МВФ, ЄЦБ вбачають у стабілізації ситуації у банківському секторі, пояснюючи це тим, що кризові явища в ньому мають більш руйнівні наслідки для економіки [5]. Так Центральний банк Японії, Європейський центральний банк, Центральний банк Англії і центральні банки інших європейських країн, а також ФРС вживали заходи для збільшення ліквідності банків. У якості основних антикризових заходів використано скорочення процентних ставок та зниження податків, однак це не зупинило уповільнення розвитку світової економіки.

За своїм характером майже всі елементи програм антикризових заходів різних країн світу мають соціальну спрямованість. Адже соціальна орієнтація антикризової політики, зрештою, має на меті підтримання та розвиток споживчого попиту, який небезпідставно розглядається як одна з ключових підвалин післякризового поживлення економіки, а також дозволяє зберегти в кризовий період людський капітал – ключову конкурентну перевагу в новітній економіці.

Основні заходи соціальної політики країн світу, спрямовані на подолання негативних тенденцій внаслідок світової фінансово-економічної кризи, реалізуються за наступними ключовими напрямками: стимулювання і підтримка зайнятості населення; зниження витрат населення; податкові стимули; збільшення соціальних платежів; політика у житловій сфері. Для реалізації цих заходів використовуються різні джерела, зокрема: збільшення дефіциту державного бюджету внаслідок надання низки податкових пільг; зростання державного боргу; використання коштів державних та місцевих бюджетів; використання коштів державних банків та банків розвитку та ін. [2].

Висновки. Проведене дослідження дозволило виявити основні підходи до здійснення антикризової політики державою. Реалізація напрямків антикризової державної політики має стати невід'ємною

складовою в системі заходів, спрямованих на структурну перебудову економіки, розширення внутрішнього ринку, забезпечення платоспроможності уряду та корпоративних позичальників, які тимчасово зазнають проблем із ліквідністю.

Отже, як переконливо свідчить зарубіжний досвід, розбудова інноваційного суспільства можлива лише за умов активної державної підтримки, заходів економічного стимулювання, які носять послідовний характер, забезпечують взаємну підтримку на глобальній основі і відповідають стабільним цілям розвитку, впровадження програм, спрямованих на поліпшення інвестиційно-інноваційного клімату, створення довгострокових мотивацій науково-технічної творчості, стимулювання розвитку фундаментальної та корпоративної науки.

УДК 339.13:338:631.155

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аналіз стану зовнішньоекономічної безпеки України: основні загрози та пропозиції щодо подолання кризових явищ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niisp.gov.ua/articles/152/>.
2. Курошева Г. Теория антикризисного управления предприятием : [уч. пособ.] / Г. Курошева. – СПб. : Речь, 2002. – 372 с.
3. Дишлева А.М. Бюджетна політика в умовах циклічного розвитку економіки / А. М. Дишлева // Наукові праці НДФІ. – 2010. – № 3(52). – С. 59–67.
4. Андерсен К. Переосмысление экономики в изменившемся мире / К. Андерсен // Финансы и развитие. – 2011. – № 6. – С. 50–52.
5. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>.
6. Економіка України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Економіка_України.

Горлачук М.А.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу

Тернопільського національного економічного університету

Горлачук О.А.

кандидат економічних наук,

викладач кафедри обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу

Тернопільського національного економічного університету

ЦІНОУТВОРЕННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ: ВНУТРІШНЬОРЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто економічні умови регіонального ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. Досліджено варіативну компоненту процесу ціноутворення на сільськогосподарську продукцію в регіоні. Запропоновано комплекс заходів мінімізації внутрішньорегіональної просторової варіації ціни.

Ключові слова: ціна, внутрішньорегіональна просторова варіація ціни, біржові ціни, ціновий диспаритет, аграрний ринок.

Горлачук Н.А., Горлачук А.А., ЦЕНООБРАЗОВАНИЕ НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННУЮ ПРОДУКЦИЮ: ВНУТРИРЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

В статье рассмотрены экономические условия регионального ценообразования на сельскохозяйственную продукцию. Исследована вариативная компонента процесса ценообразования на сельскохозяйственную продукцию в регионе. Предложен комплекс мероприятий по минимизации внутрирегиональной пространственной вариации цены.

Ключевые слова: цена, внутрирегиональная пространственная вариация цены, биржевые цены, ценовой диспаритет, аграрный рынок.

Gorlachuk M.A., Gorlachuk O.A. PRICING FOR AGRICULTURAL PRODUCTS: INTRAREGIONAL ASPECT

Economic conditions of agricultural products regional pricing are observed. Variable component of the agricultural products pricing in the region is explored. A range of measures to minimize intraregional and intraspecial variation of prices is proposed.

Keywords: price, intraregional spatial variation of price, exchange rates, price disparity, agricultural market.

Постановка проблеми. Регіональне ціноутворення на сільськогосподарську продукцію є надзвичайно динамічним процесом, який акумулює вплив значної кількості факторів. Серед найважливіших з них можна виокремити: фактори природно-кліматичного характеру (опосередковано через витрати виробництва); державну політику; взаємодію попиту та пропозиції; розвиток ринкової інфраструктури; вплив агроглобалізаційних процесів. Саме на цьому ієрархічному рівні ціноутворення проявляється закон регіональної вартості, який є визначальним у формуванні середньозваженого рівня регіональної ціни на продукцію аграрної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем регіонального ціноутворення присвятили роботи відомі вітчизняні та зарубіжні автори, зокрема: С.Л. Дусановський [2], У. Кьостер [3], І.І. Лукінов [4], В.М. Онегіна [5], І.В. Охріменко [6], П.Т. Саблук [8], Р. Плате [11], О.М. Шпичак [10] та ряд інших.

Однак вивчення регіональної проблематики формування цін на сільськогосподарську продукцію, незважаючи на присутність значної кількості наукових розробок, потребує всебічного та поглибленого дослідження науково-методичних та практичних його засад.